

Sommaravverkningar – en av skogsbrukets avigsidor

Det finländska skogsbruket har omfattande avverkningar av värdefull skogsnatur på sitt samvete. Effektiveringen av skogsbruket medför att inte ens de mest avlägsna områdena lämnas i fred. Ett av de minst sympatiska inslagen i denna verksamhet är avverkningar under våren och sommaren då fåglar och däggdjur har sin fortplantningsperiod.

Ralf Wistbacka

Det är i medlet av maj år 2000 och vi är på väg att inventera mindre hackspett på Djupören i norra delen av Larsmo skärgård. I en av de få kvarvarande skogsresterna på Stockön tuggar en skogsprocessor i sig ett av öns sista naturfragment med god aptit. Väl framme vid Djupören hittar vi en småbåtshamn med plats för 10 båtar – och så småningom också en mindre hackspett. Senare hittas också boet som finns i ett alskogsfragment mellan en glosjö och en plantering. Avverkningarna på Djupören – den sista större holmen i naturtillstånd i Larsmo norra skärgård – gjordes med hjälp av en isväg 1986–1987.

På Stockön har man redan tidigare gjort sommaravverkningar och ringmärkningen av duvhöksungar sommaren 1992 var särdeles speciell. Duvhöksboet fanns i en grupp med fem träd ute på ett nytt stort kalhygge. Jag ringmärkte ungarna och förundrade mig över den ringa uppskattning man visade sin hembygds natur. Följande år var också de fem träden borta. Djupören hörde sedan 1991 till strandskyddsområdet och avverkningen på Stockön var ett sätt att hindra att man bevarade ett stycke skärgårdsnatur med hjälp av det då aktuella Natura 2000.

Ansvarskännande människor lyckades ändå bevara en liten del av Larsmo skärgård för eftervärlden, trots ett omfattande

MAGNUS ÖSTMAN

Omfattningen av sommaravverkningarna riskerar dessvärre att öka som en följd av det nationella skogsprogrammet. Samtidigt medför klimatförändringen att perioderna med tjäle minskar, vilket ökar risken för drivningsskador på trädbestånden även vintertid.

motstånd organiserat av den lokala skogsvårdsföreningen.

Österbottnisk företaganda

Ungefär vid samma tidpunkt började det cirkulera rykten om att skogsindustrin inte längre var intresserad av att köpa virke från holmar som saknade vägförbindelse. Det här hade kunnat innebära att betydande områden hade kunnat skonas från skogsbrukets åverkan och i stället användas för att bevara den biologiska mångformigheten och skärgårdslandskapets skönhet.

I stället fick mången sommarstugeägare uppleva hur skogar även på sommaren avverkades dygnet runt. EU-projektet ”Virkesdrivning i skärgården”, med en stark förankring i Larsmo, hade startat. Betydande ytor kunde också försvinna under

vintrarna. På Halsön i Korsnäs avverkade man vårvintern 2003 drygt 30 000 kubikmeter. Utgående från ett kubikinnehåll på 300 kubikmeter/ha motsvarar detta ett kalhygge på 100 hektar. Dessa skogar utgjordes till stor del av sammanhängande granblandskogar med oersättliga naturvärden. I dag finns här ensidiga tallplantager. Samma år kalhöggs den norra delen av Harvungön i Harrström – den sista sammanhängande gamla skogen på ön.

I målsättningarna för projektets fortsättning nämns byggande av skogsvägar på holmarna och en målsättning att kunna bedriva avverkningar året om. Effekterna på naturen och den biologiska mångformigheten nämns inte i projektets slutrapport för åren 2003–2006. I stället poängterar man att man tar tillvara skärgårdens resurser

– och alldeles särskilt innan omställningen i skogsskattesystemet trädde i kraft. Naturen och naturvärdena i de österbottniska skärgårdarna är likväl resurser som man samtidigt utplånar. Projektet omfattade hela Österbotten förutom Vasa stad, som hade den goda smaken att inte delta.

Även i östra Nylands skärgård

Sommaren 2007 fick Natur och Miljö rapporter om att storskaliga sommaravverkningar gjordes i Borgå skärgård. Indignerade naturvänner på Pörtö fick studera hur omfattande avverkningar gjordes i öns gamla skogar så att landskapet kring de gamla byvägarna radikalt förändrades med en gång. Även på Skyttenskar och i Onas arkipelagen har omfattande avverkningar av gammal skog utförts sommardag.

De här avverkningarnas ekonomiska lönsamhet kan diskuteras eftersom de långa transportsträckorna och många avverkningarna är kostsamma. Motiven för skogsägarna har sannolikt varit att skogen bör avverkas och förnyas enligt gängse uppfattning om modern skogsvård och inte i första hand för den ekonomiska vinstens skull.

Stor omfattning och omfattande risker

Sommaravverkningar är en relativt ny företeelse inom det finländska skogsbruket. De har inletts i större skala på 1970-talet. I slutet av 1990-talet utfördes cirka en tredjedel av avverkningarna under perioden april–augusti. Förfarandet anses bero på de nya stora och dyra skogsavverkningsmaskinerna. Entreprenörerna hade helt enkelt inte råd att ha maskinerna att stå över sommaren. Också för fabrikena blev det förmånligt att inte ha kostnader för omfattande lagring av virke. Ekonomin segrade därför över ekologin.

Rent ekonomiskt innebär sommaravverkningarna däremot betydande risker för skogsägaren. Skador på granens rötter medför att sporer från rottickan kan invadera granens rotsystem med rottröta och vindfällerna som följd. Även tallen plågas av en variant av rotticka. Denna variant orsakar rottröta både på tall och gran och förekommer främst i sydöstra Finland. Den sprider sig för närvarande snabbt västerut.

De av rottickan orsakade skadorna uppskattas uppgå till cirka 35 miljoner euro/år. År 1999 utfördes 42 procent av avverkningarna i granbestånd under den tid (maj–oktober) då risken för spridning av rottröta var som störst! Rottickan kan bekämpas biologiskt med sporer från pergamentsvampen *Phlebiopsis gigantea* eller kemiskt med

Sommaravverkningarna och naturskyddet

De flesta rovfågelungar och andra små juniorer har inte sådan tur som duvhöksungarna i Larsmo. För många ornitologer hör det till vardagssysslorna att under vårens inventeringar hitta rester av bebodda duvhöksbon på ett nytt kalhygge. Ihjälklämda slaguggelungar invid resterna av bohöken är en annan otrevlig variant. Den största delen av offren för sommaravverkningarna utgörs ändå av små arter som inte återfinns efter avverkningen. Man beräknar att åtminstone 35 000 småfågelbon årligen förstörs av sommaravverkningar. Till detta kommer störningar på rovfågel- och skogsfågelhäckningar.

Den viktiga förökningsperioden för de fåglar som lever i skogen är under maj–juli. Men cirka 50 arter häckar också i maj och augusti. Sommaren är givetvis också en viktig förökningsperiod för skogens däggdjur och till exempel flygekörren kan ha ungar i boet från slutet av april till början av september.

I naturskyddslagen finns sedan 3.1.2002 en förordning om nominella värden för enligt naturskyddslagen fridlysta fåglar och djur. I fall man medvetet tar livet av en bofink kan man dömas till ersättningar på 17 euro. Ett bo med ägg eller ungar betingar samma pris. De 35 000 småfågelbon som stryker med i sommarhyggerna skulle således kunna ge en saftig årlig räkning på 595 000 euro. I fall man avverkar ett 10 hektar stort om-

råde med naturskyddsmässigt värdefull skärgårdsskog under häckningstid kan man lyckas eliminera 22 bon av småfåglar (å 17 euro), ett bo av göktyta (å 202 euro), ett bo av duvhök (å 757 euro), ett bo av spillkråka (å 841 euro) och ett bo av större hackspett (å 34 euro), ett bo av skogsduva (å 589 euro) och ett bo av sparvuggla (å 420 euro). Avverkaren skulle således kunna bli ålagd att ersätta staten med 3 217 euro

Nu är det ju inte så – det finns färdigt ett kryphål i naturvårdslagens 48 paragraf, som undantar skogsbruket åtminstone det ekonomiska ansvaret. Och avverkar man samma skog utom häckningstid riskerar man inga ersättningskrav. I bägge fallen är skogsnaturen utplånad inför följande förökningsäsong.

Koltrastens ägg i fara om skogen där den häckar utsätts för sommaravverkningar.

urea-lösning. Men rottickan är inte lätt att utrota och sporer kan finnas kvar i marken efter kalhyggen och spridas till följande trädgeneration.

Hur undvika sommaravverkningar?

Den mest naturliga lösningen vore att upphöra med avverkningar och transporter på icke tjälad mark. En arbetsgrupp vid jord- och skogsbruksministeriet utredde sommaravverkningarnas effekter år 1999–2000. Den bedömde att det endast fanns marginella möjligheter att minska sommaravverkningarna. Även om risken för angrepp av rotticka motiverade det, var det inte heller möjligt att flytta gallringar av gran- och tallbestånd till vintern. Samtidigt bedrev naturskyddsorganisationerna en kampanj mot sommarhyggen där kravet var att inga avverkningar skulle tillåtas mellan 15.4 och 31.7. Denna kampanj

ledde inte till förslag angående några som helst restriktioner för sommarhyggen från arbetsgruppens sida.

Inom skogsindustrin har man på senare tid utvecklat metoder för att spara virke över sommaren. En av de mest lovande metoderna är att täcka in stockar med konstsnö och sågspån. Detta har testats i stor skala av Tehdasmittaus Oy och år 2005 förvarade man närmare en miljon kubikmeter virke vid olika fabriker över sommaren på detta vis. Metoden är dock kostsam och det är ifrågasatt om den någonsin kommer att användas fullskaligt. Virkets kvalitet anses var mycket god efter förvaringen.

Det bästa sättet att undvika sommaravverkningar är helt enkelt att skogsägare vägrar att sälja sitt virke om det finns risk för att det avverkas på sommaren. Beslutet kan motiveras med både ekologiska och ekonomiska argument. 🍃